

Doğumunun 100. Yılında Cevdet Kudret

Başak Bitik

Aramızdan 1992 yılında ayrılan, edebiyatın çok kimlikli üstadı Cevdet Kudret, kitap ve dergi koleksiyonunun kızı Ayşe Kudret tarafından Bilkent Üniversitesi Kütüphanesi'ne bağışlanması dolayısıyla, doğumunun 100. yılında Bilkent Üniversitesi Türk Edebiyatı Merkezi'nin ve Bilkent Üniversitesi Kütüphanesi'nin düzenlediği etkinliklerle anıldı. 22 Mayıs 2007 tarihinde Bilkent Üniversitesi Kütüphanesi'nde düzenlenen anma töreninde konuşan rektör Prof. Dr. Ali Doğramacı, Bilkent Üniversitesi Kütüphanesi'nin herkese açık olduğunu vurguladı ve isteyen herkesin Cevdet Kudret'in koleksiyonuna ulaşabileceğini belirtti. Yapılan katkılarla bugünkü seviyesine erişene kütüphanenin misyonunun, eserleri koruyarak geleceğe güvenli bir şekilde taşıran kitaplarla okuyucuları buluşturmak olduğunu dile getiren Prof. Doğramacı, Cevdet Kudret'in koleksiyonunu herkese açan Ayşe Kudret'e, Bilkent Üniversitesi adına şükranlarını sundu. Rahatsızlığı nedeniyle törene katılamayan Bilkent Üniversitesi Kütüphanesi Müdürü Dr. David Thornton'un hazırladığı konuşma metni, Bilkent Üniversitesi Kütüphanesi Müdür Yardımcısı Ebru Kaya tarafından okundu. Thornton, değerli bağışından ötürü Kudret ailesine ve bu bağışın organizasyonunu sağlayan Bilkent Üniversitesi Türk Edebiyatı Bölümü Başkanı Prof. Talat S. Halman'a teşekkürlerini sunarak

başladığı konuşmasında, toplam 640 kitap ve 1309 dergiden oluşan koleksiyonun önemli bir kaynak olacağını altını çizdi. Thornton, Türk yazarlarının ağırlıklı olduğu koleksiyonda, aralarında antik Yunan yazarlarından Dostoyevski'ye kadar yabancı birçok yazarın eserlerinin de bulunduğuna dikkat çekti. Son konuşmacı

Ayşe Kudret ise "evimizin en kıymetli eşyalarıydı" ifadesi ile nitelediği kitaplardan ayrılmanın başlangıçta çok zor geldiğini, ancak başkalarının da bu eserlerden faydalanması amacıyla bağışlama kararı aldığını kaydetti. Bilkent Üniversitesi'nin düzenlediği etkinliklerle Cevdet Kudret'e güzel bir yaş günü hediyesi verdiğini söyleyen Ayşe Kudret, gösterdiği ilgi nedeniyle Talat S. Halman'a, özverili çalışmalarından dolayı kütüphane yetkilileri ve çalışanlarına teşekkür ettikten sonra, koleksiyondaki her kitabın, Cevdet Kudret adının bir kez daha anılmasına vesile olacağından doğan mutluluğunu ifade ederek konuşmasını bitirdi. Bilkent Üniversitesi Kütüphanesi'ndeki anma töreni, Cevdet Kudret adına hazırlanan plaket açılışı ile sona erdi.

Etkinliklerin ikinci kısmında Bilkent Üniversitesi Türk Edebiyatı Bölümü öğretim üyelerinden şair Hilmi Yavuz'un oturum başkanlığını yaptığı, Prof. Metin And, dilbilimci Yusuf Çotuksöken ve Dr. Efnan Dervişoğlu'nun konuşmacı olarak katıldığı "Cevdet Kudret 100 Yaşında" başlıklı panel, Bilkent Türk Edebiyatı Merkezi tarafından C-Blok Amfi'de düzenlendi. Şiir, tiyatro, öykü, roman, deneme, araştırma ve inceleme dallarında yapıtları bulunan Cevdet Kudret'in bu çok yönlü ilgi alanlarına; Yusuf Çotuksöken dil bilinciliği ve denemeciliği, Metin And tiyatro çalışmaları, Efnan Dervişoğlu öykücülüğü ve romancılığı, Hilmi Yavuz da şairliği açısından değindi.

İlk konuşmacı Yusuf Çotuksöken, özellikle denemeleri ve dil yazılarıyla tanınan Cevdet Kudret'in, yazılarındaki "pırl pırl Türkçe" ve "düzgün işleyen mantık izlencesi" özelliklerinden bahsederek

başladığı konuşmasında, Cevdet Kudret'in dil eğitimi görmemesine rağmen yaşamını dil konusundaki çalışmalara adanmış olduğunu ifade etti. Çotuksöken, Cevdet Kudret'in dil üzerine düşüncelerini içeren yazılarından alıntılar yaptığı konuşmasında Kudret'in "dil halkın malıdır, halk kendi kurduğu dili zaman içinde istediği gibi işler, istediği gibi değiştirir; aydınlara düşen, halkın sağduyusuyla yaptıklarını inceleyip bunun kurallarını bulmaktır" düşüncesini aktardı. Kudret'in dilde yeni sözcük üretimi ile ilgili görüşlerini de dinleyicilerle paylaşan Çotuksöken, Cevdet Kudret'in dil konusundaki çalışmalarıyla ve kitaplarıyla daha uzun yıllar yaşamaya devam edeceğine inandığını belirterek konuşmasını bitirdi.

Etkinliğin ikinci konuşmacısı Prof. Metin And, Cevdet Kudret ile "uzun bir dostluğa ve karşılıklı yardımlaşmaya dayanan" tanışıklığını vurgulayarak başladığı konuşmasında, Kudret'in 1930 yılında oynanan *Tersine Akan Nehir* ve *Rüya İçinde Rüya* oyunları ile 1934 yılında oynanan *Kurtlar* oyunu üzerinde durdu. Ayrıca And, Bilkent Üniversitesi Tiyatro Bölümü'nün Cevdet Kudret'in *Yaşayan Ölümler* oyununu sahneleme hazırlığında olduğunu öğrenmekten duyduğu sevinci belirtti. Cevdet Kudret'in tiyatro alanında oldukça verimli olduğuna dikkat çeken Prof. Metin And, yazarın karagöz ve ortaoyunu ile ilgili araştırmalarına da değindi.

Etkinlikte daha sonra söz alan Dr. Efnan Dervişoğlu, ömrünü edebiyata adanmış Cevdet Kudret'in, 1926 yılında yayımlanan "Ok'un İzleri" başlıklı şiirinden ölümüne dek, şiirden romana, denemeden tiyatroya, derlemeden edebiyat tarihi çalışmalarına kadar geniş bir yelpazede eserler verdiğinin altını çizdi. Dervişoğlu, Cevdet Kudret'in

Sınıf Arkadaşları, *Havada Bulut Yok*, *Karınca'yı Tanırsızın* romanlarından oluşan üçlemenin, I. Dünya Savaşı'ndan başlayarak II. Dünya Savaşı yıllarına kadar olan dönemden izler taşıdığını ve dolayısıyla Türk toplumunun çok önemli bir dönemine ışık tuttuğunu ifade etti. Dervişoğlu, Cevdet Kudret'in tek öykü kitabı olan *Sokak* başlıklı eserinden bir bölüm okuyarak konuşmasını noktaladı.

Son olarak, Hilmi Yavuz, Cevdet Kudret'in şiiri hakkında yaptığı konuşmasına şu sözlerle başladı: "Ben Cevdet Kudret'i tanıdım. Cevdet Kudret'i tanımak demek "karınca'yı tanımak" demektir. Cevdet Kudret o kadar çalışkan bir insandır ki daha sonra eşi olacak olan öğrencisi İhsan Hanım'a evlenme teklifini "İhsan benimle çalışır mısın?" biçiminde yapmıştır. Değerli İhsan Kudret Hanım bunu daha sonra Cevdet Kudret ile ilgili anı kitabının başlığı yapmıştır". Ancak, Cevdet Kudret'in aynı çalışkanlığı şiir alanında göstermediğini dile getiren Yavuz, 1929 yılında yayımlanmış olan *Birinci Perde*'nin Cevdet Kudret'in tek şiir kitabı olduğunun altını çizdi. Kudret'in *Birinci Perde*'yi Ahmet Haşim'e adadığına ve kitabın arka kapağında, şiirlerin 820 sözcükle yazıldığı ifadesinin yer aldığına dikkat çeken Yavuz, bunun kitabı orijinal yaptığını ve söz dağarcığını Ahmet Haşim gibi sınırlı tutarak anlamda derinleşme sağlama düşüncesinden doğmuş olabileceğini ifade etti. Behçet Necatigil'in de Cevdet Kudret'in etkilendiği şairlerden olduğuna değinen Yavuz'un, Cevdet Kudret'in "Toprağa Bağlı" şiirini okumasıyla panel sona erdi.

<bitik@bilkent.edu.tr>

Panel Konuşmacıları

21 Mart Dünya Şiir Günü Kutlandı

Nagihan Gür

Bilkent Üniversitesi Türk Edebiyatı Merkezi bu yılki "21 Mart Dünya Şiir Günü"nü, doğumunun 800. yıldönümü dolayısıyla Mevlana'ya ve şairlerine yer verdiği bir programla kutladı. Özgün dili Farsça olan şairlerin yanı sıra İngilizce ve Türkçe çevirilerin yer aldığı programda, Hilmi Yavuz, Ozan Sağdıç, Leyla Tepedelen, Anooshirvan M. Miandji ve Türk Edebiyatı Bölümü öğrencileri seslendirdikleri şiirlerle, şiirsever konuklara keyif dolu anlar yaşattı. Ney dinletisiyle başlayan programın açış konuşmasını etkinliğe katılan yazar ve eleştirmen Beşir Ayvazoğlu yaptı.

Ayvazoğlu, Mevlana'nın Anadolu'ya gelişini, tarihi ve siyasi bağlamda, dönemin şartları içinde değerlendirerek başladığı konuşmasına, Mevlana'nın şiiri, tasavvuf felsefesi ve sanatı üzerine yaptığı özgün yorumlarla devam etti. Mevlana'yı, "Fetret Devri" olarak isimlendirdiği XIII. yüzyıl içine yerleştirmek ve orada anlamlandırmak gerektiğini söyledi. Babası Bahaeddin Veled'in büyük bir mutasavvıf olmasına karşın Mevlana'yı mutasavvıf olarak yetiştirmek istemediğini ve bu

nedenle oğluna Yunan felsefesi başta olmak üzere devrin ilimlerini tahsil ettirdiğini belirtti. Ayvazoğlu, Mevlana'nın, Şems-i Tebrizî ile tanıştıktan sonra tasavvufi şiirler ürettiğini söyleyerek Mevlana'nın şiir faaliyetlerinin başladığı dönemin şiir ve sanat anlayışını şu sözleriyle değerlendirdi: "Mevlana, Anadolu'ya geldiği zaman hâkim olan kültür İran kültürüydü ve şiir yaygın bir sanat hâline gelmişti. İran şiiri tamamen mecazlar sistemine dayanan bir şiirdir. Bildiğiniz gibi bu şiir bizim Divan şiirinin arkasındaki şiirdir. Bu şiir geleneğinde, meyhane kavramı etrafında toplanabilecek bir mecazlar topluluğunun yanı sıra sevgilinin çehresi etrafında toplanabilecek mecazlar grubu mevcuttur. Tasavvufi akımlar yaklaşmadan sevgilinin çehresi deyince kaşı, gözü, saçı, dudağı, burmu gibi güzellik unsurları gerçek anlamıyla alınırdı. Bu mazmunlar İran'da, özellikle rind şairler tarafından gerçek manada kullanılan mazmunlardır. Yani tasavvuf öncesi İran şairleri dudak dediklerinde sevgilinin dudağını, meyhane dedikleri zaman meyhaneyi, şarap dedikleri zaman şarabı kastederler. Yani, İran şiirinde asıl manasıyla kullanılan bu mazmunlar, Mevlana'nın, daha öncesinde Attar'ın, Nizâmî'nin şiirinde tasavvufi bir sembolizm hâline gelmiştir. Yani Mevlana, Anadolu'ya geldiği zaman böyle bir mecazlar sistemine dayanan şiiri buldu".

Mevlana'nın şiirlerinde yer alan vahdet-i vücüt felsefesinin, psikolojik ve tamamen estetize edilmiş bir tasavvuf anlayışı olduğunu belirten Ayvazoğlu, Mevlana'nın tasavvuf anlayışı üzerine yaptığı kapsamlı değerlendirmelerin ardından sözlerine şu şekilde devam etti: "Mevlana'nın, vahdet-i vücüt felsefesine estetik bir hüviyet kazandırdığını; aynı zamanda bu düşünceden hareketle sosyal bir felsefe geliştirdiğini söylemek mümkündür. Birlik çağrısı tamamen vahdet-i vücüt anlayışıyla ilişkilidir". Bu sözlerin ardından, *Mesnevi* ve önemi üzerinde duran Beşir Ayvazoğlu, Mevlana'nın, vahdet-i vücüt felsefesini şiir ve musiki vasıtasıyla estetik bir yaşantı biçimine dönüştürdüğünü ve bu düşünce yapısını *Mesnevi*'nin kurgusunda başarıyla işlediğini belirtti. Osmanlı medeniyetinin arkasında *Mesnevi*'nin, özellikle ilk on sekiz beytinin yatmakta olduğunu; Osmanlı kültürünü ve

irfanını anlamamanın Mevlana'yı anlamakla mümkün olabileceğini söyleyen Ayvazoğlu, zaman içinde büyük etki alanına kavuşan *Mesnevi*'nin önemini şu sözleriyle vurguladı: "*Mesnevi*'nin yaşanan hayatı çok güçlü bir biçimde yansıttığını görürsünüz. *Mesnevi*'den hareketle XIII. yüzyılda Selçuklu Devleti'nde hangi yemeklerin yendiğini tespit etmek mümkündür. Hatta içinde müstehcen fıkralar bile anlatılmıştır. Günlük hayat bütün zenginliğiyle *Mesnevi*'ye yansımıştır. *Mesnevi*'den sonra edebiyatımızda, yaşanan hayatı bu kadar realistçe yansıtan başka bir eser yazılmış gibi görünmüyor. Bildiğiniz gibi mesnevilerde daima ideal aşk işlenmiştir. Kurgu dağınıktır, hatta bitmemiştir diyebiliriz. Fakat dikkatli okunduğunda *Mesnevi*'de çok ciddi bir doktriner yaklaşım olduğunu görürsünüz".

Yunus Emre'yi, Mevlana'nın Anadolu'daki yansıması olarak gördüğünü ifade eden Beşir Ayvazoğlu, düşüncesine şu sözleriyle açıklık getirdi: "Sanki Yunus, Mevlana'nın Türkçeleşmiş ifadesidir.

Mevlana'yı çok iyi bildiği anlaşılıyor. Bir bakıma ben Şeyh Galib'i de Mevlana'nın XVIII. yüzyıldaki reenkarnasyonu olarak görüyorum". Mevlana ve Yunus'un, XIII. yüzyılda temsil ettikleri birlik anlayışının, Osmanlı Beyliği'nde yankı bularak yeni bir medeniyet doğurduğunu belirten Ayvazoğlu, Mevlevilik tarikatı üzerine yaptığı değerlendirmelerle konuşmasına devam etti. Molla Câmî'nin, Mevlana için söylediği "Peygamber değildir ama kitabı vardır" sözünü aktararak bu sözün önemine dikkat çeken Beşir Ayvazoğlu, Mevlana'nın sözlerinin bir çeşit ilahî ilham olarak görülmesi gerektiğini belirterek konuşmasını sona erdirdi.

Program, Beşir Ayvazoğlu'nun açış konuşmasının ardından Mevlana şiirlerinin seslendirilmesiyle devam etti. Bilkent Üniversitesi Farsça öğretim görevlisi Anooshirvan M. Miandji ve Türk Edebiyatı Bölümü öğrencilerinden Serhat Demirel, Mevlana'dan Farsça ve Türkçe şiirler seslendirdi. Etkinliğin diğer konuğu olarak programa katılan, Türkiye'de fotoğraf alanında şiirsel gerçekçiliğin öncülerinden biri olan ve Mevlana'nın 1200 rubaisini manzum şekilde Türkçeye aktaran Ozan Sağdıç, seslendirdiği Mevlana rubailerıyla etkinliğe olan ilginin devamlılığını sağladı. Prof. Talat S. Halman tarafından İngilizceye çevrilen Mevlana şiirleri, Türk Edebiyatı Bölümü öğretim görevlisi Leyla Tepedelen'in yorumuyla konuklarla buluşurken, bu şiirlerin Türkçe çevirileri, Türk Edebiyatı Bölümü öğrencilerinden Hilal Aydın ile Öykü Terzioğlu tarafından seslendirildi. Program, Bilkent Üniversitesi Türk Edebiyatı Bölümü öğretim görevlisi Hilmi Yavuz'un özgün yorumuyla seslendirdiği Mevlana şiirleriyle sona erdi.

Beşir Ayvazoğlu'nun bilgilendirici açış konuşmasıyla başlayan ve Mevlana şiirlerinin seslendirilmesiyle coşkulu bir şekilde kutlanan "21 Mart Dünya Şiir Günü"nü görmüş olduğu büyük ilgi, gelecek programların da aynı coşkunlukla kutlanacağına habercisi oldu.

<nagihan@bilkent.edu.tr>

Hilmi Yavuz'a Fahri Doktor Unvanı Verildi Hatice Kocabay

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi (MSGSÜ), şair, yazar ve düşünür Hilmi Yavuz'a Türk edebiyatına katkıları ve 25 yıllık öğretim üyeliği nedeniyle fahri doktor unvanı verdi. 1977-2001 yılları arasında MSGSÜ'de "Uygurluk Tarihi", "İlk ve Ortaçağ Kültürü", "Sanat Estetiği", "Çağdaş Düşünce ve Sanat Sosyolojisi" dersleri veren Hilmi Yavuz için 22 Mayıs 2007 tarihinde üniversitenin oditoryumunda tören düzenlendi. Yavuz, diplomasını MSGSÜ rektörü, aynı zamanda eski öğrencilerinden biri olan Prof. Rahmi Aksungur'un

elinden aldı. Törene sanat ve edebiyat dünyasından Prof. Dr. Talat S. Halman, Doğan Hızlan, Prof. Dr. İskender Pala, Hasan Pulur, Cahit Kayra, Esin Eden, Halit Refiğ, Prof. Dr. Abdullah Uçman, Prof. Dr. Füsün Akatlı, M. Nuri Yardım, Ömer Erdem, Vural

Bahadır Bayrıl gibi isimlerin yanı sıra Hilmi Yavuz'un eski öğrencileri, okurları ve dostları da geceye katıldı.

Açış konuşmasını yapan Prof. Rahmi Aksungur, Yavuz'a fahri doktor unvanının, Türk Edebiyatı Bölümü'nün öncülüğü ile başlayan ve üniversitenin senatosunun kararıyla sona eren bir sürecin sonunda verildiğini belirtti. Aksungur konuşmasına şöyle devam etti: "Hilmi Yavuz binlerce öğrenci yetiştirdi. Öğrencilerinin birçoğuyla mezuniyetleri sonrası dost olarak ilişkilerini sürdürdü. Üniversitelerin geçmişinde önemli yere sahip öğretim üyeleri vardır. Yıllar içinde bu öğretim üyelerinin birikimi üzerine bir üniversite inşa olur. Hilmi Yavuz bu kişilerden biridir. Bizlere çok emek verdi. Eski bir öğrencisi olarak tüm öğrencileri adına kendisine teşekkür ediyorum".

Aksungur'un konuşmasının ardından MSGSÜ Fen-Edebiyat Fakültesi öğretim üyelerinden Doç. Dr. Muharrem Kaya, Kamil Fırat'ın fotoğrafları eşliğinde hazırlanan bir Hilmi Yavuz biyografisi sundu. Sunuşun ardından, diplomasını ve cübbesini eski öğrencisi Prof. Rahmi Aksungur'un elinden alan Hilmi Yavuz teşekkür konuşmasında şunları söyledi: "Mimar Sinan Üniversitesi'nde öğretim görevlisi olarak çalışmaya başladığım yıl, 1977-1978 ders yılıdır. O yıllarda doğanlar, 2001 yılında bu üniversiteyi bitirdi. Ben de o yıl emekli oldum. Demek ki, göreve başladığım yıllarda doğanları mezun ederek emekli olacaktım". Öğretim üyeliğinin dünyanın en coşkulu mesleği olduğunu ve öğrencilerinin ufukları geniş aydınlık olarak yetişmelerine çalıştığını belirten Yavuz, konuşmasını şu sözlerle bitirdi: "Yıllardan beri anlattıklarımı sanki yepyeni bir şeyler öğreniyormuş gibi tekrarlayabilmek, işte o diyonizyak coşkuyu duyumsamaya bağlıdır. Anlatılan her şey, hocayı baştan çıkaran, onu bir esrimeyle kendinden geçiren bir haz nesnesine dönüşmedikçe bir anlam taşımaz. Yaklaşık 30 küsur yıllık hocalık serüveninden sonra güvenle söyleyebilirim ki, hocalık bilgi kadar bilgi iletiminin hazzıyla ilişkilidir. Öğrenci külyutmazdır. Hoca dersi kerhen mi yoksa kendini vererek mi anlatıyor, şıp diye anlar. Ahmet Haşim, Ahmet Hamdi Tanpınar, Necip Fazıl, Sabahattin Kudret Aksal... Ben bu şair hocalar geleneğinin alçakgönüllü sonucusu olmaktan gurur duyuyorum".

<kocabay@bilkent.edu.tr>

Leylâ Erbil'i Anlamak İçin Bir Adım Daha Hami İnan Gümüş

Leylâ Erbil'in ellinci sanat yılı vesilesiyle 21 Ocak 2006 Cumartesi günü Bilkent Üniversitesi Türk Edebiyatı Merkezi ile Türkiye Yazarlar Sendikası'nın ortaklaşa düzenlediği "Tuhaf Bir Yazar: Leylâ Erbil'de Etik ve Estetik" sempozyumunda sunulan bildiriler Kanat Kitap tarafından *Leylâ Erbil'de Etik ve Estetik* adı altında bir kitap olarak okura sunuldu. Kimilerine göre değeri pek bilinmemiş bir yazar olan Erbil'e ödenen bir vefa borcu olan bu sempozyumun kitaplaştırılması, sempozyumda konuşulanların ve tartışılanların bir araya getirilmesi edebiyat adına büyük bir kazanç. Sempozyumun gerçekleştirilmesinde büyük emeği geçen

Bilkent Üniversitesi Türk Edebiyatı Bölümü öğretim üyelerinden Dr. Süha Oğuzertem, kitabın yayına hazırlanması görevini de üstlenerek nitelikli bir sempozyumu nitelikli bir kitapla ölümsüzleştiriyor. Kitap, "Önsöz", "Açılış Konuşmaları", "Yaşam Öyküsü ve Bibliyografya", "Bildiriler", "Mesajlar", Leylâ Erbil'in Teşekkür Konuşması", "Kitaba Katkıda Bulunanlar", "Fotoğraflar" ve "Dizin" bölümlerinden oluşmaktadır. "Dizin" bölümünün, Dr. Oğuzertem'in titiz

çalışmasının bir ürünü olduğu da ayrıca belirtilmelidir.

Kitabın "Açılış Konuşmaları" bölümünde Bilkent Üniversitesi Türk Edebiyatı Bölümü Başkanı Talat S. Halman'ın ve Türkiye Yazarlar Sendikası Başkanı Enver Ercan'ın konuşmalarına yer veriliyor. Hülya Dündar'ın hazırladığı "Leylâ Erbil'in Yaşam Öyküsü" ve Nilay Özer'in hazırladığı "Leylâ Erbil Bibliyografyası"nın bulunduğu ikinci bölümün ardından sempozyumda sunulan bildirilerden hazırlanmış makaleler geliyor.

Kitapta yer alan bildiriler sırasıyla şöyle: Hulki Aktunç: "Leylâ Erbil: İsyân Grameri", Şeyda Başlı: "Leylâ Erbil'de Aykırı Mekânlar, Tuhaf Kadınlar", Sema Bulutsuz: "Leylâ Erbil'in Yapıtlarında Fantastik Ögeler", Günül Özlem Ayayadın Cebe: "Tuhaf Bir Kadın'da Olmayan Aşkın Tutkusu" Orhan Koçak: "Leylâ Erbil: Deneyim ve İmkânsızlıkları", Tamer Küçükçü: "Eski Sevgilide Eskiye Sevgi", Süha Oğuzertem: "Kaybolmayan Yazar: Leylâ Erbil'in Özgünlüğü, Özgürlüğü", Ahmet Oktay: "Belirsizin Dramatizi", Nilay Özer: "Leylâ Erbil'in Romanlarında Siyasal Söylemin İşlevi", Sennur Sezer: "Leylâ Erbil'de Bireysel Kâbustan Toplumsal Kâbusa", Necmi Sönmez: "Leylâ Erbil'in İzlek Arkeolojisi", Önay Sözer: "Aşk Mektubu Kime Yazılır?: Mektup Aşkları Üzerine", Mahmut Temizyürek: "Yoksa Ben de mi?..", Ayfer Tunç: "Karanlık Bahçenin Görkemli Ağacı", Mehmet Fatih Uslu: "Leylâ Erbil'de Yozlaşma Öfkesi ve Siyasal Açmaz".

Füsün Akatlı, İlhan Berk, Güzin Dino, Demir Özlü ve Svetlana Uturgauri'nin sempozyuma gönderdiği mesajların bulunduğu "Mesajlar" bölümüyle daha da zenginleşen kitap gerek edebiyat öğrencileri ve akademisyenler için gerekse Leylâ Erbil okurları için vazgeçilmez bir başvuru kitabı niteliğinde.

Süha Oğuzertem, haz. *Leylâ Erbil'de Etik ve Estetik*. İstanbul: Kanat Kitap, 2007.

<hinan@bilkent.edu.tr>

Divan Şiirinin Penceresinden Osmanlı Toplum Hayatı Bahadır Sürelli

Claude Lévi-Strauss, Türkçede *İrk, Tarih ve Kültür* başlığıyla yayımlanan (*Race et Histoire*) kitabında "Batılı gezgin, Doğu'da 'Ortaçağ', I. Dünya Savaşı Pekini'nde '14. Louis dönemini, Avustralya veya Yeni Gine yerlilerinde 'Taş Devri'ni bulmaktan hoşlanmaz mı?" diyordu; ama yine de "her fırsatını bulduğumuzda karşı koyulmaz bir istekle kendimizi bıraktığımız bu hoş oyun[un] [...] son derece tehlikeli" olduğunu da sözlerine ekliyordu (30). Özellikle kültür tarihi bağlamında "oyunan" bu türden "tehlikeli oyunların" Divan edebiyatına yaklaşımımızı oldukça yüzeysel bir bakışta sınırlandırdığı görülür.

Divan şiirinin toplumsal yaşamla her zaman dolaysız bir bağı bulunduğunu iddia etme amacı güdülmese de, bu edebiyatın en azından Osmanlı toplumsal yaşamına ilişkin önemli bulgular edinilebilecek zengin bir kaynak olduğu düşüncesi giderek daha fazla kabul görmekte. Ömer Özkan'ın *Divan Şiirinin Penceresinden Osmanlı Toplum Hayatı* adlı kitabı da böyle bir anlayışla hazırlanmış.

Çalışmada, 14. ve 15. yüzyıllara ait 18 divandan toplanan 9800 beyit inceleniyor. Ahmed Paşa, Ahmed-i Dâî, Ahmedî, Aynî, Cem Sultan, Cemâlî, Çakerî, Fâtiḥ, Hamdullah Hamdî, Kadî Burhanettin, Mahmud Paşa, Mesihî, Nizâmî, Mihrî Hatun, Necâtî, Şeyhî, Tâcizâde Câfer Çelebi ve Vasfî gibi şairlerin şiirleriyle 14. ve 15. yüzyıllardaki sosyal yaşam, çeşitli yönleriyle ele alınıyor. Tarihsel kaynaklardan alıntılanan bilgiler ve yabancı seyyahların gözlemleriyle bir arada sunulan beyitler yardımıyla dönemin toplumsal yaşamına ilişkin bilgiler verilirken; güvenlik görevlileri, saray erkânı, meyhaneler, müzik aletleri, hamam sefaları, giyim-kuşam ve yeme-içme alışkanlıkları, çeşitli görenek ve inanışlar gibi toplum yaşamına ilişkin pek çok unsur divanlardan örneklerle anlatılmakta: "İnanışa göre, köpek olan mekâna melek girmez. Şair Nizâmî, sevgiliyi bir meleğe, rakibi de ite benzeter ve rakibin, sevgilisinin evinde bulunması karşısındaki şaşkınlığını [...] aşağıdaki gibi ifade eder:

Neye girdün varup ey dost rakibün evine

Çün bilürsün ki melek girmez it oldugu yere" (429)

Nâimâ ve Aşıkpaşazâde tarihleri, Evliya Çelebi'nin

Seyahatnâme'si, Nizâmülmülk'ün *Şiyâsetnâme'si*, Lütî Paşa'nın *Tevârih-i Âl-i Osmân*'ı, Gelibolulu Âlî'nin *Mevâidü'n-Nefâis*'i ve İbn Battuta seyahatnamesi gibi tarihsel kaynakların yanı sıra Baron de Tott, Jean Thevenot, Juan Goytisolo, Hans Dernschwau, Ghislain de Busbecq, Antoine Galland, Josephus Grelot gibi yabancı gezginlerin anlamlarıyla bir arada sunulan şiir örnekleri devrin toplumsal yaşamına ilişkin kapsamlı veriler içeriyor. Bunun yanında, Ömer Özkan'ın bu çalışması; sosyolojiye, kültüre ve edebiyat tarihine katkı sağladığı gibi tarihsel terminolojiyle ilgili pek çok unsuru da okura açıklayarak sunmakta.

Ömer Özkan. *Divan Şiirinin Penceresinden Osmanlı Toplum Hayatı*. İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2007 (669 sayfa).

<surelli@bilkent.edu.tr>

Sekizinci Genç Eleştirmenler Sempozyumu'nun Ardından Elif Türker

Bilkent Üniversitesi Türk Edebiyatı Merkezi tarafından her yıl düzenlenen Genç Eleştirmenler Sempozyumu'nun sekizincisi, 9 Mayıs 2007 tarihinde gerçekleştirildi. Sunuculuğunu Nilay Özer'in üstlendiği etkinlik, İstanbul Bilgi Üniversitesi Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. Jale Parla'nın açış konuşmasıyla başladı. Edebiyat kanonu oluşturma probleminden ve edebiyat geleneğinden bahseden Parla, eleştirmenlerin bu konular üzerindeki etkinliğine değindi. Türk edebiyatı için kanon konusunda genelleme yapılamayacak kadar az düşünülmüş

Jale Parla ve Sibel İrzık

olması nedeniyle bir gelecekte söz edilmemesinden duyduğu rahatsızlığı belirterek eleştirmenin bu konudaki işlevine işaret etti. Jale Parla, umutla baktığı genç eleştirmenlere şöyle seslenerek konuşmasını noktaladı: "Yani artık biz eleştirmenlerin de anlatacağı bir gelenek, kanonize edip sonra da tartışabilecekleri en azından iki, belki daha çok çizgi ve bu çizgileri oluşturan önemli yazarlar var. O zaman belki de bu konuşmamı şöyle bitirebilirim: Haydi genç eleştirmenler, kanon başına!"

Sempozyumun kapanış konuşması ise, Sabancı Üniversitesi Kültürel Çalışmalar Bölümü öğretim üyesi, Prof. Dr. Sibel İrzık tarafından yapıldı. Konuşmasına, edebiyat kuramlarının felsefeyle olan ilişkisine değinerek başlayan İrzık, kurum nosyonunu eleştirdikten sonra, Türk edebiyatında bu kavramın nasıl anlaşılıp, ne şekilde işlerlik kazanabileceğinden bahsetti. Kuramların eleştiri işinin gerçekleştirilebilmesinde çok önemli olduğunu vurgulayan Sibel İrzık, konuşmasını şu sözlerle sonlandırdı: "Metin kuramsız okunmaz, dolayısıyla kuramsız var olamaz. Eleştirmenin işlevi, kuramın metne, metnin kurama, gerçekliğin her ikisine de direncini dile getirmektir".

Genç Eleştirmenler Sempozyumu'nda Sunulan Bildiriler:

Selim Ergül: "Bir Devrimci Olarak Şinasi".

Murat Cankara: "Arap Harflı Türkçe Romanlarda Bir Dönüm Noktası: *Araba Sevdası*, Kent ve Son Bakışta Aşk".

Günül Ayaydın Cebe: "*Küçük Şeyler*'de Saklı Beyitler".

Yalçın Armağan: " 'Hürmetkâr Tecessüsten Çılgın Aşka': Nev Yunânîlik".

Elif Aksoy: "*Yaban ve Coğrafya*".

Jale Özata Dirlikyapan: "Oğuz Atay: Yaralı Bilincin Sancılı Alayları".

Gül Uluğtekin: "*Gül Yetiştiren Adam* ve Anlatıcısı Üzerine Bir Çözümleme".

Leyla Burcu Dünder: "Tabuların Efendisi: Şebnem İşigüzel".

Hülya Dünder: "*Mahrem*: Bir 'Vaka Analizi'".

Sekizinci Genç Eleştirmenler Sempozyumu ile, ilk gününden bugüne kadar toplam 171 bildiri sunulmuş oldu. Her zaman olduğu gibi bu yılki etkinlikte de eleştirel yaklaşım hâkimdi ve sunulan bildirimlerin ardından sorulan sorular, edebiyat eleştirisine ilişkin konuların ayrıntılarıyla açıklanmasına olanak sağladı.

<eturker@bilkent.edu.tr>

Varşova Üniversitesi Türkoloji Bölümü Çalışmaları

Dr. Agnieszka Aysen Kaim*

Polonyalı Türkologların, Türkçe karşılığı "konuya Fransız kalmak" olan lehçe "Türk vaazını dinliyor" deyiminin sunduğu anlamdan uzak bir meraklı grubu olmasının ötesinde, bir bilim dalında uğraş veren uzmanlar olduklarını kanıtlamaya çalışırken, aynı zamanda Varşova Üniversitesi Şarkiyat Enstitüsü Türkoloji Bölümü'nün bazı çalışmalarına ilişkin bilgiler sunmaya çalışacağım.

Polonya'da Türkoloji çalışmalarının başladığı döneme bakıldığında, 1918 yılında kurulan ve etkinliğini sürdürmekte olan Krakov'daki Türkoloji Bölümü'nün ilk adımı attığını gözlemliyoruz.

Varşova Üniversitesi Türkoloji Bölümü ise, 1934 yılında Türk, Arap ve Fars dili ve edebiyatı çalışmalarını tek bir disiplin hâlinde, Yakın Doğu Filolojisi adı altında yapmaya başlamıştır. Bu dönemde yetişen ve bu üç dile hâkim olan Prof. Ananiasz Zajaczkowski, 1932 yılında Krakov Üniversitesi'nden Varşova Üniversitesi'ndeki Türkoloji Bölümü'ne gelmiş; Fars ve Arap dili ve edebiyatlarının Türk edebiyatına etkisini incelemiştir. O dönemde, Viyana Okulu'nun etkisi sonucu egemen olan düşünce, Müslüman Doğu kültürlerinin ve edebiyatlarının İslam temeline dayandığıdır; bu yaklaşımda, söz konusu kültürler ve edebiyatlar arasındaki farklılıklar değil, benzerlikler ön plana çıkarılır. Örneğin, o dönemde en çok kullanılan sözlük, Julius Th. Zenker'in Türkçe-Arapça-Farsça lügatidir. Türkoloji çalışmalarının henüz başladığı dönemde, İslami Bilimler Kütüphanesi'nde bulunan yapıtlar, Polonyalı oryantalistler için kaynak niteliğinde olmuştur.

Varşova Üniversitesi'nde Türkoloji, 1945 yılında ayrı bir bölüm olarak açılmıştır. İki Türkolog, Jan Reyhman ve Ananiasz Zajaczkowski, Polonya'da 1955 yılında yayımlanan Osmanlı-Türk diplomasisi üzerine bir ders kitabı hazırlamışlardır. Jan Reyhman'ın bir başka önemli çalışması ise, konusu Osmanlı ve 1970'li yıllara kadarki Cumhuriyet tarihini içine alan *Türkiye Tarihi*'dir. Bu araştırmacı, çeşitli yayınlarında Polonyalılar başta olmak üzere, Avrupalılar ve Osmanlılar arasındaki kültürel ilişkileri incelemiştir. Örneğin, *Polonya Aydınlanma Dönemi Kültüründe Doğu ve XIX. Yüzyıl Yakın Doğu'sunda Polonya Gezginleri* başlıklı kitapları bu ilgisinin sonucunda ortaya çıkmıştır. Bu arada, kendi yüzyıllarında Osmanlı'ya din, dil bilim, etnografi açılarından bakarak kayda değer saptamalar yapmış olan ve aralarında Ignacy Pietraszewski gibi Türkologların bulunduğu Polonyalı gezginlerin çalışmalarının da önemli bir araştırma alanı olduğunu vurgulamak gerekir.

Varşova Üniversitesi Şarkiyat Enstitüsü içinde yer alan Türkoloji Bölümü'nün bilimsel çalışmaları ve ders programı, son 25 yılda, Osmanlı döneminden çok, Cumhuriyet dönemi üzerinde yoğunlaştırılmıştır. Türkiye'nin geçirdiği siyasi süreçlerden kaynaklanan bu durum, Osmanlı tarihi, dili, edebiyatı üzerine yapılan çalışmalardan bütünüyle vazgeçildiği anlamına gelmemektedir. Yakın geçmişe dek Stanisława Plaskowicka-Rymkiewicz, Tadeusz Majda ve 1992-1997 yıllarında Polonya'nın Ankara Büyükelçiliği görevinde bulunan Wojciech Hensel gibi önemli Polonyalı Türkologlar, Osmanlı kültürü üzerinde çalışmışlardır.

1975 yılında Varşova Üniversitesi'nde Orta Doğu Kürsüsü açılmıştır. Bu kürsünün çatısı altında Türkoloji Bölümü'nün yanı sıra Fars Dili ve Edebiyatı ve Arap Dili ve Edebiyatı bölümleri de faaliyet göstermiştir. 1996 yılında Türkoloji, Orta Doğu Kürsüsü'nden ayrılarak Moğol Dili ve Edebiyatı Bölümü'yle birlikte Orta Asya Halkları Bölümü olarak etkinliklerini sürdürmüştür. Daha öncesinde, bu iki bölüm arasında fiilen gerçekleştirilmiş ortak çalışmalardan söz etmek mümkündür. Bu çalışmalar, Moğol Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden Prof. Stanislaw Kaluzynski ve Dr. Jerzy Tulisow tarafından yürütülen, özellikle Yakutlar ve diğer Türk halklarının mitolojisi üzerine yapılan Türkoloji araştırmalarıyla başlamıştır. Ayrıca bu araştırmalar, Türkoloji Bölümü'nde, Türk kültürüyle sınırlı kalmamış; Kırım ve Orta Asya Türk halklarına ilişkin önemli yayınlar da hazırlanmıştır.

1970'li yıllardan itibaren yeni bir araştırma alanı olarak, İslam sanat tarihini de ayrıntılarıyla ele alan Türk Sanat Tarihi programı hayata geçirilmiştir. Şarkiyat Enstitüsü bünyesinde bulunan Türkoloji Bölümü, Fars Dili ve Edebiyatı Bölümü ve Arap Dili ve Edebiyatı Bölümü için hâlen İslam Sanat Tarihi dersleri verilmekte ve seminer düzeyinde yürütülen bir yüksek lisans programı bulunmaktadır. Bu konudaki başarılı çalışmalar sonucunda, 1983 yılında, VII. Uluslararası Türk Sanatı Kongresinin düzenlenmesi görevi, Varşova Üniversitesi Şarkiyat Enstitüsü'ne verilmiştir. Bu etkinlik çerçevesinde, Polonya arşivlerinde bulunan Türk minyatürleri ve eski Türk giysileri konusunda çok sayıda yayın yapılmıştır. Bir başka arşiv çalışması ise, Polonya Bilim Akademisi Şarkiyat Bölümü bünyesinde, Prof. Majda tarafından, Polonya koleksiyonlarındaki Türk ve Fars el yazmaları üzerine hazırlanarak 1967 yılında yayımlanmış bir katalogdur.

Varşova Üniversitesi Türkoloji Bölümü'nde Osmanlı tarihi üzerine çok sayıda araştırma yapılmıştır. Enstitüde Türkoloji Bölümü'nün açıldığı dönemde, Prof. Jan Reyhman tarafından yürütülen bu çalışmalar, 1975 yılındaki ölümünün ardından Dr. Wojciech Hensel tarafından sürdürülmüştür. Ayrıca uluslararası bilimsel alanda önemli bir yere sahip olan tarihçi Prof. Dariusz Kolodziejczyk son on beş yıldır Polonya arşivlerindeki Osmanlı tarihine ilişkin belge ve yapıtlar üzerinde çalışmalar yapmaktadır. Prof. Kolodziejczyk'in *Cumhuriyet Dönemindeki Türkiye* başlıklı yayını bunların bir örneğidir. Türkiye tarihi konusundaki yayınlarda, Polonya ve Türkiye arasındaki kültür, diplomasi ve edebiyat ilişkilerinin tarihine büyük önem verilmiştir.

20. yüzyılın ikinci yarısını ele alan, çağdaş Türkiye konusundaki araştırmalar da önemli bir rol oynamaktadır. Türkiye'nin yakın tarihinin ilişkin diğer yayımlar, Dr. Öztürk Emiroğlu ve Dr. Agnieszka Zastawna tarafından hazırlanan, *İki Dünya Savaşı Arasındaki Dönemde Polonya Basınında Türkiye* makaleler seçkisi ve on kişilik bir Türkolog topluluğu tarafından hazırlanan *Türkiye Bilgi Sözlüğü* başlıklı, ansiklopedik bir kitap oluşturmaktadır.

Dil bilimi üzerine yapılan incelemeler, Prof. Majda'nın *Eski Metinlerin Transkripsiyonu* başlıklı kitabında da olduğu gibi özellikle Osmanlı Türkçesi bağlamında yapılmaktadır. Yine

Varşova Üniversitesi

bilimi alanında Türkolog Aleksander Dubinski, diğer Türk dillerini de ayrıntılı bir biçimde ele almaktadır. Varşova Üniversitesi Türkoloji Bölümü'nde, çağdaş Türk gramerine ve öz Türkçeye de önem verilmektedir.

İkinci Dünya Savaşı'ndan günümüze dek Varşova Üniversitesi Türkoloji Bölümü'nde önemini yitirmeyen Polonya-Litvanya Tatarları üzerine yapılan çalışmalar özellikle dil, edebiyat, tarih ve etnografi bağlamında sürdürülmektedir.

Türkoloji Bölümü'nde yapılan araştırmalar edebiyat alanında yoğunlaşmaktadır. Bu çalışmalar, Divan ve Tanzimat edebiyatından çağdaş Türk edebiyatına kadar uzanmaktadır. Bu konudaki bilimsel yayınlar ve edebî çeviriler bu ilginin bir göstergesidir. Prof. Tadeusz Kowalski, Türk halk edebiyatlarında şiir biçimlerini incelemiştir. Ayrıca destan türü epiğin yanı sıra, klasik Osmanlı edebiyatı ürünleri, Kırım ve Deşt-Kıpçak gibi diğer Türkî edebiyatlarla Anadolu edebiyatının bağlantıları üzerinde de araştırmalar yapılmaktadır. Türk edebiyatı tarihi üzerine şimdiye kadar yapılmış olan kapsamlı yayınlardan biri Türkolog Stanisława Plaskowicka-Rymkiewicz, Nâzım Hikmet'in eşi Münevver Borzecka ve Polonya'da Türk edebiyatından çok sayıda çeviri yapmış olan Malgorzata Labecka-Koecherowa tarafından hazırlanan *Ana Hatlarıyla Eski Türk Edebiyatı Tarihi* (1971) adlı eserdir. Orhon Yazıtları'ndan Lale Devri'ne kadar Türk edebiyatının bazı konularına değinen *Ana Hatlarıyla Eski Türk Edebiyatı Dünyası* başlıklı bir başka çalışma ise, Krakovlu Türkolog Jan Ciopinski tarafından 1990'lı yıllarda hazırlanmıştır.

Polonya'da yayımlanacak olan *Dünya Edebiyatı Tarihi* dizisinin, "Türk Edebiyatı" başlıklı bölümü Prof. Majda'nın editörlüğünde tekrar hazırlanacaktır.

Öte yandan Polonya'da Osmanlı edebiyatı üzerine bazı çeviriler de yayımlanmıştır. Bu alanda varlık gösteren Türkologların nesli tükenmiş olmasa da, sayıları azalmıştır. Bu nedenle klasik dönem ve çağdaş Türk edebiyatı arasında kalan dönemlere ilişkin yapıtlar açısından bir kopukluk gözlemlenmektedir. Polonya yayınevlerinin ve okullarının, Orhan Pamuk gibi dünyaca ünlü "yıldızlar" sayesinde Türk edebiyatına ilgisi artmaktadır. Yapılmış bazı çeviriler yıllardır yayınevi bulunmasını beklemektedir. Türkçeden Lehçeye edebî çeviri yapan ustaların başında Polonyalı Türkologlar Malgorzata Labecka-Koecherowa'yı ve Wojciech Hensel'i sayabiliriz. Bu usta Türkologlar arasında Arif Ali'nin *Danışmendname*'sini, Yaşar Kemal'in *Binboğalar Efsanesi*'ni, Türk destan ve romanlarını, oyun ve öykülerini Lehçeye çevirmiş olanlar vardır.

Şaman töreninden, köy seyirlik oyunlarına kadar geleneksel Türk tiyatrosunun çeşitli türlerinden başlayarak çağdaş Türk tiyatrosuna kadar uzanan incelemesiyle Malgorzata Labecka-Koecherowa, Türkolojinin bir başka alanına öncülük yapmıştır. Bu Türkolog, Polonya'da Poznan Raczynski ailesinin kütüphanesinde bulunan *Nasreddin Hoca Mansıbı* üzerinde çalışan ilk araştırmacıdır. Türk tiyatrosu konusundaki araştırmalarını sürdüren Dr. Agnieszka Ayşen Kaim ise, çalışmalarını meddah geleneği başta olmak üzere çağdaş Türk sinematografisi ve tiyatrosuna yöneltmiştir.

Türkoloji Bölümü'ndeki etnoloji çalışmaları, 1990'lı yıllardan itibaren el sanatları ve giysi konusunda yoğunlaşmıştır. Bir tarihçi ve etnolog olan Dr. Marzena Godzinska'nın, Türkoloji konusundaki yayını, bir dil bilimci ve çeviri kuramcısı olan Dariusz Cichocki ile ortak yazdığı, İstanbul yakınlarında bulunan ve tarihî bir üne sahip olan Polonya köyü üzerine *Polonezköy/Adampol* başlıklı yapıttır. Bunun yanı sıra Krakov Jagiellon Üniversitesi Şark Dilleri Enstitüsü Avrupa-Asya Araştırmaları Laboratuvarı ile işbirliği içerisinde, Prof. Tadeusz Majda disiplinlerarası incelemeler yapmaktadır.

Varşova Üniversitesi Türkoloji Bölümü, Türkiye, Avrupa ve Amerika'daki önemli Türkoloji merkezleriyle birlikte çalışmaktadır. Özellikle Türkiye'deki çeşitli üniversitelerle yakın ilişkiler kurulmuştur. Türkoloji okutmanları, Türkiye'de ve tüm dünyada çok sayıda sempozyum ve kongreye katılmış; yurtdışındaki Türkoloji merkezlerinde bir yandan ders verirken, öte yandan araştırmalarını sürdürmüşlerdir. Ünlü Türkologlar, Varşova Üniversitesi Türkoloji Bölümü'nün davetlileri olarak üniversitemizi zaman zaman ziyaret etmişlerdir. Bu isimler arasında ilk akla gelenleri şöyle sıralayabiliriz: Michael J. Rogers (İngiltere), Irène Mélikoff, Jean Paul Roux, Marthe Bernus-Taylor (Fransa), Gyorgy Hazai (Macaristan), Sergiej Klaztornyj (Rusya), Vanco Boškov (Bosna-Hersek), İlhan Başgöz, Walter B. Denny, Tadeusz Swietochowski (Amerika), Hans Georg Majer, Klaus Kreiser (Almanya), Saadet Buluç, Nurhan Atasoy, Semavi Epice, Talat S. Halman (Türkiye), Xenia Celnarova (Slovakya).

Polonya'da Türkoloji çalışmaları, Varşova, Krakov ve Poznan olmak üzere üç büyük kentte bulunan üniversitelerde sürdürülmektedir. Beş yıl süren Türkoloji eğitimi, yüksek lisans tez savunmasından sonra yüksek lisans derecesi alınmasıyla sona ermektedir. Varşova Üniversitesi'nde öğrenci alımı genelde iki senede bir, diğer iki üniversitede ise her sene gerçekleşmektedir. Varşova Üniversitesi Türkoloji Bölümü'nde şu an 35-40 öğrenci bulunmaktadır.

1964 yılından bu yana, Krakov Jagiellon Üniversitesi Şarkiyat Enstitüsü içinde bulunan Türkoloji Bölümü'nün belli başlı öğretim üyeleri arasında Włodzimierz Zajackowski, Zygmunt Abrahamowicz, Stanisław Stachowski, Marek Stachowski ve Jan Ciopinski'yi sayabiliriz. Günümüzde bu bölümün başında Profesör Ewa Siemienieć-Golas bulunmaktadır.

Poznan Üniversitesi Türkoloji Bölümü ise 2001-2002 öğretim yılında açılmış olup, bölümde Türkçenin yanında ikinci zorunlu dil olarak Kazakça okutulmaktadır. 2007 yılında ilk mezunlarını veren bu bölümün kurucusu Prof. Henryk Jankowski'dir.

Polonya'da Türkoloji konusundaki başlıca yayınlar arasında, *Przegląd Orientalistyczny* (Şarkiyat Dergisi), *Rocznik Orientalistyczny* (Şarkiyat Yıllık Dergisi), *Studia Turcologica Cracoviensia*, *Folia Orientalia* yer almaktadır.

Polonya'daki Türkoloji bilim alanı, Türk dili başta olmak üzere, Türk tarihi ve kültürü üzerine donanımlı yeni Türkologlar yetiştirme görevini sürdürmektedir. Aynı zamanda, bahsettiğimiz 21. yüzyıl Türkologları, sadece kendi disiplinleri ile sınırlı kalmayıp disiplinlerarası ufuklarını geliştirmeleri ve kültürlerarası diyalogu güçlendirmeleri gerektiğinin bilincindedirler.

KAYNAKLAR

Dubinski, Aleksander. *Turkologia: Instytut Orientalistyczny Uniwersytetu Warszawskiego 1932-1982* (Varşova Üniversitesi Şarkiyat Enstitüsü 1932-1982). Varşova: Varşova Üniversitesi Yayınları, 1986.

Majda, Tadeusz. "Studia Turkologiczne (1983-2006)". *75 lat Instytutu Orientalistycznego* (Şarkiyat Enstitüsü'nün 75. yıl dönümü nedeniyle henüz hazırlanmakta olan bir yayın). Varşova: Varşova Üniversitesi Yayınları, 2007.

* Dr. Agnieszka Ayşen Kaim, Varşova Üniversitesi Türkoloji Bölümü'nde, Türk edebiyatı tarihi, pratik Türkçe, Türk edebiyatı ve film eleştirisi konularında dersler vermektedir.

<apkaim@post.pl>

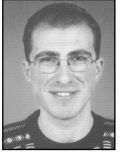
Polonya'da Yayımlanan Türk Edebiyatı Eserleri

Dr. Agnieszka Aysen Kaim

- Abasıyanık, Sait Faik. *Tureckie Opowiesci Morskie (Türk Deniz Hikayeleri)*. Çev. Lucyna Antonowicz-Bauer. Wilno: Czas, 2004.
- Arif Ali. *Daniszmendname, Księga Czynów Melika Daniszmanda (Danışmendname, Kısas-i Melik Danışmend Gazi)*. Çev. Malgorzata Labecka-Koecherowa, Tadeusz Majda. Varşova: PIW, 1980.
- Aziz Nesin. *Dam Ci Dobra Rade: Humoreski (Sana Bir Akil Vereyim: Mizah Öyküleri)*. Çev. Malgorzata Labecka-Koecherowa. Varşova: Czytelnik, 1965.
- Beyatlı, Yahya Kemal. *Wiersze (Şiirler)*. Çev. Lucyna Antonowicz-Bauer. Krakov: Klub Przyjaciół Turcji, 1989.
- Ciopinski, Jan. *Swiat Dawnej Literatury Tureckiej: Zarys (Ana Hatlarıyla Eski Türk Edebiyatı Dünyası)*. Krakov: Księgarnia Akademicka, 1997.
- Historia Literatury Tureckiej: Zarys (Ana Hatlarıyla Eski Türk Edebiyatı Tarihi)*. Çev. St. Plaskowicka-Rymkiewicz, M. Borzecka, M. Labecka-Koecherowa. Wrocław: Zakład im Ossolinskich, 1971.
- Kırımlı Hacı Mehmed Senai. *Historia Chana Islam Gireja III (Tarih-i İslam Giray Han)*. Çev. Zygmunt Abrahamowicz. Varşova: PWN, 1971.
- Księga Podróży Ewliji Czelebiego (Seyahatname Seçkisi)*. Çev. Zygmunt Abrahamowicz, Aleksander Dubinski, Stanisława Plaskowicka-Rymkiewicz. Varşova: Książka i Wiedza, 1969.
- Makal, Mahmut. *Nasza Wies: Notatki Tureckiego Nauczyciela Wiejskiego (Bizim Köy)*. Çev. Edward Tryjarski, Stanisław Kaluzynski. Varşova: Książka i Wiedza, 1952.
- Mehmed, *Księga Miłości (İşkname)*. Çev. Malgorzata Labecka-Koecherowa, Tadeusz Majda. Wrocław: Zakład Narodowy Ossolinskich, 1987.
- Muhammed bin Süleyman Fuzuli. *Haszysz i Wino (Beng ü Bade)*. Çev. Stanisława Plaskowicka-Rymkiewicz. Wrocław: Ossolineum, 1973.
- Nasreddin Hoca. *Wybrane Anegdoty (Fıkra Seçkisi)*. Çev. Janczewski Janusz. Varşova: Dialog, 2006.
- Nâzım Hikmet. *Allem-Kalem: Basnie Tureckie (Türk Masalları)*. Çev. Malgorzata Labecka-Koecherowa. Varşova: Czytelnik, 1965.
- _____. *Legenda o Miłości (Ferhad ile Şirin)*. Çev. Ewa Fiszer. Varşova: PIW, 1954.
- _____. *Liryki (Şiirler)*. Çev. Malgorzata Labecka-Koecherowa. Varşova: PIW, 1962.
- _____. *Paryskie Zgadywanki: Poezja (Paris Üstüne Bilmeceler: Şiirler)*. Çev. Malgorzata Labecka-Koecherowa. Varşova: Iskry, 1959.
- _____. *Piesn Pijacych Slonce (Güneşi İçenlerin Türküsü)*. Çev. Malgorzata Labecka-Koecherowa. Varşova: Iskry, 1956.
- _____. *Poezje Wybrane (Şiir Seçkisi)*. Çev. Malgorzata Labecka-Koecherowa. Varşova: Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza, 1981.
- _____. *Romantyczność (Romantizm)*. Çev. A. Olecki. Varşova: Książka i Wiedza, 1965.
- _____. *Wiersze (Şiirler)*. Çev. Ewa Fiszer. Varşova: Czytelnik, 1950.
- _____. *Wiersze (Şiirler)*. Çev. Malgorzata Labecka-Koecherowa. Varşova: PIW, 1968.
- _____. *Wiersze i Poematy (Şiirler ve Destanlar)*. Çev. Malgorzata Labecka-Koecherowa. Varşova: Biblioteka Poetów, 1975.
- _____. *Zakochany Oblok: Basn Turecka (Sevdalı Bulut: Türk Masalı)*. Çev. Malgorzata Labecka-Koecherowa. Varşova: KAW, 1987.
- Yunus Emre. *Droga: Wiersze (Yol: Şiirler)*. Çev. Malgorzata Labecka-Koecherowa, Andrzej Ananicz. Varşova: PIW, 1985.
- _____. *Księga Dobrych Rad (Risâletü'n-Nushiyye)*. Çev. Jan Ciopinski. Varşova: Dialog, 2005.
- _____. *Plone, Ide... (Ben Yürürüm Yâne Yâne)*. Çev. Jan Ciopinski ve Antoni Sarkady. Krakov: Klub Przyjaciół Turcji, 1991.
- _____. *Plone, Ide...: Hymny (Ben Yürürüm Yâne Yâne: İlahiler)*. Çev. Antoni Sarkady. Poznan: Biblioteka Telgte Wydawnictwo, 2002.
- _____. *Z Serca do Serc (Gönülden Gönüllere)*. Çev. Malgorzata Labecka-Koecherowa ve Andrzej Ananicz. Varşova: Oficyna Wydawniczo-Reklamowa Format, 2002.
- Pamuk, Orhan. *Nazywam sie Czerwien (Benim Adım Kırmızı)*. Çev. Danuta Chmielowska. Krakov: Wydawnictwo Literackie, 2007.
- _____. *Snieg (Kar)*. Çev. Anna Polat. Krakov: Wydawnictwo: Literackie, 2006.
- Sepetçioğlu, Gürşen Muzaffer. *Spiewajacy Dew: Basnie Tureckie (Şarki Söyleyen Dev, Hamur Kız Çamur Oğlan: Türk Masalları)*. Çev. Malgorzata Labecka-Koecherowa. Varşova: Instytut Wydawniczy, 1988.
- Sepetçioğlu, Mustafa Necati. *Synowie Bozkurta: Tureckie Legendy i Mity (Yaradılış ve Türeyiş Türk Destanı)*. Çev. Malgorzata Labecka-Koecherowa. Varşova: PIW, 1977.
- Rajski Statek: Antologia Opowiadań Tureckich (Cennet Gemisi: Türk Hikâyeleri Antolojisi)*. Haz. Tadeusz Majda. Varşova: PIW, 1976.
- Sabahattin Ali. *Wrogowie: Opowiadania Anatolijskie (Düşmanlar: Anadolu Öyküleri)*. Çev. Józef Bielawski, Edward Tryjarski. Varşova: Czytelnik, 1953.
- Üstüngel, S. *W Wiezieniu i Na Wolności (Hapiste ve Dışarda)*. Çev. Jadwiga Dmochowska. Varşova: Książka i Wiedza, 1952.
- Wiersze Stambulskie (İstanbul Şiirleri)*. Çev. Lucyna Antonowicz-Bauer. Varşova: Sasem Polska, 2003.
- Yaşar Kemal. *Legenda Tysiaca Byków (Binboğalar Efsanesi)*. Çev. Wojciech Hensel. Varşova: PIW, 1983.

Bilkent Üniversitesi Türk Edebiyatı Bölümü doktora öğrencilerinden Murat Cankara, 2007-2008 akademik yılında Fulbright bursuyla ziyaretçi araştırma görevlisi olarak Harvard Üniversitesi'ne gidiyor. Cankara, Sanatlar ve Bilimler Fakültesi'ne bağlı Yakın Doğu Araştırmaları ve Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümlerinde, konusunu karşılaştırmalı edebiyat açısından Ermeni ve Arap harfli romanların oluşturduğu doktora teziyle ilgili olarak çalışmalarını sürdürecektir.

Kültür Bakanlığı'ndan İki Türk Şiiri Derlemesi Uygur Aydemir

T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, son bir yıl içerisinde "Türk Kültür, Sanat ve Edebiyatının Dışa Açılması" (TEDA) projesi kapsamında Türk şiirinin tanıtılması çalışmalarına hız verdi. Geçtiğimiz yıl *20. Yüzyıl Türk Şiiri: 100 Şair 100 Şiir* isimli kitabı yayımlayan kurum, bu sene de *Türk Şiiri* adlı on CD'den oluşan bir paket yayımladı.

Ciltli ve koruma kapaklı olarak yayımlanan *20. Yüzyıl Türk Şiiri* aynı zamanda Enver Seyitoğlu, İbrahim Sadri Eren, Nisan Kumru gibi isimler tarafından seslendirilmiş hâllerinin şiirlere uygun müzikler ve resimler eşliğinde dinlenebileceği bir CD de içeriyor. Enis Batur, Mehmet Erdoğan, Haydar Ergülen ve Hakan Arslanbenzer'in danışmanlığını yaptığı kitabın ilk bölümünde, adı geçen yazarların çağdaş Türk şiirinin gelişimini ana hatlarıyla çizen yazıları yer alıyor. Ardından, Servet-i Fünun döneminden 1980 kuşağına kadar Türk şiirinden örnekler sergileniyor.

Türkçe edebiyat eserlerinin çevirilerine destek vermesi ile tanınan TEDA projesinin Türkiye'de ve Türkçe yayımlanan bir kitaba katkıda bulunmasının sebebi kurumca şöyle açıklanıyor: "20. yüzyıl Türk şiirinin uluslararası alanda tanıtımı amacıyla hazırlanan eser; aynı zamanda Türkçeden başka dillere yapılacak çeviriler için bir referans kitap olma özelliği taşımakta ve bu yönüyle; gerek Türkçe çevirmenlerine ve gerekse uluslararası yayın sektörüne hitap etmektedir".

Bununla birlikte, Ahmet Hamdi Tanpınar'ın meşhur şiiri "Ne İçindeyim Zamanın" da hem kitapta yazılı, hem de CD'de sözlü olarak "parçalanmaz akış"ın "parçalanmış", "uyuşmuş gibi her şekil" in "uyumuş" olarak ifade edilmesi, kitapta önemli yanlışlıkların bulunabileceğini göstermektedir.

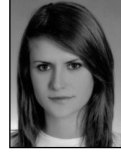
Türk şiiri konusunda yayımlanmış bir diğer eser olan 2007 tarihli *Türk Şiiri* isimli CD derlemesi, "Atatürk", "Aşk", "Kadın", "Çocuk", "Bayram", "Ölüm", "İstanbul", "Doğa", "Yol ve Yolculuk" ve "Mevsimler" isimli on CD'den oluşuyor. Her CD'sine Mustafa Şerif Onaran, Talat S. Halman, Muhsin Macit ve Aşenur İslam gibi ayrı bir editörün elinin değdiği çalışmada, CD'ler editörlerin konu başlığı üzerine hazırladığı yaklaşık dört dakikalık metinlerin okunması ile başlıyor; her bir CD'nin çalma süresi ise yarım saat kadar.

Bu derlemede, Cumhuriyet şairlerine odaklanmakla beraber Nef'i, Nedim, Bâki, Şeyhülislam Yahyâ gibi Divan şairleri; Karacaoğlan, Dadaloğlu, Pir Sultan Abdal ve Aşık Veysel gibi halk şairleri; Yunus Emre, Hacı Bayram Veli gibi mutasavvıf şairler; Tevfik Fikret, Cenap Şahabettin, Ahmet Haşim gibi Servet-i Fünun dönemi şairlerine de yer verilmiş.

20. Yüzyıl Türk Şiiri kitabına eşlik eden CD'nin aksine bu CD'lerde şiirlerin metinlerini görmek ya da şiiri dinlerken izlenecek herhangi bir görsel öge bulmak mümkün değil. Üstelik derlemeye alınan şiirlerin ve şairlerin toplu bir listesinin bulunmaması bir eksiklik olarak göze çarpıyor. Bununla birlikte Feridun Cesur, Füsün Ekri, Sanem Gamze Gülşen gibi isimlerin seslendirdiği şiirler, şiiri okumayı olduğu kadar dinlemeyi de sevenler için özen gösterilmiş bir seçenek olarak önerilebilir.

<uygara@bilkent.edu.tr>

Eskiden Günümüze Kalan bir Tartışma: Çok Eşlilik Sıla Akdeniz

Mahmud Esad Bey ve Fatma Aliye Hanım'ın çok eşlilik tartışmalarının yer aldığı *Taaddüd-i Zevcat Zeyl* (1898) isimli eser, *Çok Eşlilik: Taaddüd-i Zevcat* adı ile Bilkent Üniversitesi Türk Edebiyatı Bölümü, yüksek lisans mezunu Firdevs Canbaz tarafından günümüz Türkçesine aktararak Hece Yayınları tarafından basıldı. Eserin başındaki "Sunuş" yazısında, Firdevs Canbaz'ın da belirttiği üzere kadının toplumsal konumuyla ilgili tartışmalar, Osmanlı kültür hayatına Batılılaşma hareketi ile bağıntılı olarak girmiştir (13). Firdevs Canbaz, bu çalışmayla, önemli bir tartışmayı günümüz araştırmacısına sunar.

Eseri yayına hazırlayan Canbaz, *Taaddüd-i Zevcat Zeyl*'den önce bu tartışmaları başlatan Mahmud Esad'ın makalelerine kitabın başında yer vermiş, böylece okuyucunun *Taaddüd-i Zevcat Zeyl*'i tek başına okuduğu zaman oluşacak soru işaretlerini engellemiştir.

Çok Eşlilik: Taaddüd-i Zevcat, "Sunuş"tan sonra, Firdevs Canbaz'ın "Çok Eşlilik Tartışmaları Üzerine Birkaç Söz" başlıklı yazısıyla devam eder. Bu yazının arkasından Mahmut Esad'ın *Malumat*'ta üç bölüm hâlinde yayımlanan makaleleri, sonra da bu makalelerin devamı sayılabilecek *Taaddüd-i Zevcat Zeyl* gelmektedir.

Mahmud Esad, *Malumat*'ta yayımlanan makalelerinde çok eşliliği, İslami kaynaklara başvurarak, Fransız kanunundan açıklamalar yaparak, Batı toplumundan örnekler vererek okuyucuya haklı göstermeye çalışır. Bu açıklamalara yönelik sorular Fatma Aliye Hanım'dan gelecektir.

Fatma Aliye Hanım'ın yazısı, öğretmeni olarak gördüğü Mahmud Esad Bey'in çok eşlilik ile ilgili bir yazı yazmasına sevindiğini belirtmesi ile başlar (65). Fatma Aliye Hanım bu yazıyı yazarken kendisinin kadın olduğunu unutarak, olaya tarafız bir gözle baktığını vurgular. Yazısını desteklemek için İslami kaynaklara başvurur. Mahmud Esad Bey'e bazı sorular sorar. Çok eşliliğin iyi bir şey olmadığını ileri sürse de, bu konudaki tepkisini çok açık bir şekilde ortaya koymaz.

Taaddüd-i Zevcat Zeyl, Mahmud Esad'ın, Fatma Aliye Hanım'ın sorularına cevap vermesi ile devam eder. Mahmud Esad düşüncelerini değiştirmeden, Fatma Aliye'nin sorduğu sorulara cevap vererek ilerler.

Eser, Mahmud Esad'ın "Muteber Kırım Muharriri"ne verdiği yanıtla sona erer. Firdevs Canbaz'ın, Niyazi Berkes'ten aktardığına göre eserde "Kırım muharriri" olarak anılan kişi, İsmail Gaspıralı'dır (11). Kitapta İsmail Gaspıralı'nın görüşleri yer almaz. Ancak Mahmud Esad'ın yazdığı cevaptan, Gaspıralı'nın çok eşliliği, cezalandırılması gereken bir durum olarak değerlendirildiği anlaşılır.

Okuyucuyu çok eşlilik konusundaki tartışmaların başlangıcına götüren bu kitap; sosyoloji, tarih, edebiyat gibi alanlarda araştırma yapanlar için de çok önemli bir kaynak olma özelliğini gösterir. Derli toplu bir şekilde, hâlen toplumumuzun bazı bölgeleri için bir sorun olan çok eşlilikle ilgili yapılan ilk tartışmayı gözler önüne serer. *Taaddüd-i Zevcat Zeyl*, sadece kadının toplumdaki konumuyla ilgili olarak yapılan bir tartışma olması yönünden değil, Fatma Aliye Hanım ve Mahmut Esad Bey gibi edebiyat tarihindeki iki önemli şahsiyetin, tartışmalarını nasıl tutarlı ve mantıklı bir şekilde devam ettirdiklerini görmek açısından da önemlidir.

<sila@bilkent.edu.tr>

Bir Lirik *Ada* ve *Sahih Şiirler* Üzerine İlk İzlenimler

Alphan Akgül

Güntümüzde nitelikli şiirin değerini bilen az sayıda edebiyat dergisinden biri *Ada*. Kuşkusuz bunda editörünün de nitelikli bir şair olmasının büyük payı var: Ercan Yılmaz, 2002 yılında Can Yayınları tarafından yayımlanan *Aherli Zamanlar* başlıklı kitabıyla, hiç de bir ilk kitaba ait oldukları hissi vermeyen lirik şiirlerle çıkmıştı okurun karşısına. Aşına Kitaplar'dan çıkan ikinci kitabı *İncire Yemin* ise, okurlara lirik bir şölen gibi gelmiş olmalı. Şeyh Galib'den Cenap Şehabettin'e, Ahmet Haşim'e, Odysseus Elytis'e uzanan bir lirik şiir yolculuğu. Ercan Yılmaz, Latiff'nin tezkiresinde altını çizdiği şair imgesini yansıtıyor. Dile hâkim, şiirin tarihini bilen bir lirik şair. Böyle bir şairin editörü olduğu *Ada*'nın çağdaş lirik şiirin gündemini yakalaması, nitelikli şairlere sayfalarının tümünü ayırması hiç de şaşılacak bir durum değil. *Ada* için, üslubunu lirik şiirin rotasına göre ayarlamış gemilerin bir durağı da denebilir.

Bu durağın Bahar 2007 konusu şair Hilmi Yavuz. Kısa bir zaman önce kendisine Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi tarafından edebiyat tarihine katkılarında dolayı fahri doktor unvanı verilen Yavuz, modern Türk şiirinin kültürel arka planına ilişkin sağlam çözümler üretmiş, bunu yaygınlaştırmış bir kültür adamı aynı zamanda. Bunu şunun için söylüyorum: Hilmi Yavuz'un konumu, Tanzimat'tan bu yana tartışılmalı olan şiir dili hakkında üretilen söylemi kavramış, ara durakları tespit etmiş ve bu ara durakları anlamlı bir kavramla özetleyebilmiş bir entelektüel yorumunu yansıttır: Sahih şiir. Bu kavram, modern Türk şiirinin kültürel arka planına ilişkin bir sava karşılık geliyor. Batılı olduğu kadar Doğulu, yenilikçi olduğu kadar gelenekçi, dili şiirin olmazsa koşulu sayan bir anlayış. Ama asıl ilginç, bu yenilikçi-geleneksel şiirin, Divan şairlerinin kimi özelliklerini de kendiliğinden içinde barındırması. Örneğin birçok Divan şairi gibi Yavuz, tasavvufu bir amaç olarak değil, bir araç olarak kullanıyor. Haluk İpekten özetlemişti: Divan şiirinde mutasavvıf-şairler vardır, bir de şair-mutasavvıflar. Kuşkusuz Hilmi Yavuz şair-mutasavvıflardan. *Ada*'nın kendisi için hazırlanmış sayfalarında *Sahih Şiirler* başlığıyla ilk kez yayımlanan yeni şiirlerini görünce bunları düşündüm önce:

bir insana bırakılmış olan keder
ve kelimelerin kalbi
İbn Arabi

birlikte yazıldılar bende
ve o her şeyi aşan şiirde
sözlerin üstünde akrepler ürüyor
bir elmas parçasına dönüyor cesed
başsız, ayaksız...
yürüyor...

Böyle bir şiir, çözümlenebilir elbette, zaten modern şiiri kendisine uzmanlık alanı olarak seçmiş birinin yapması gereken de, hemen eline kalemi cetveli alıp, bu dizeleri ölçüp biçmek, irdelemek; Haşim'in deyişiyle bülbülü eti için öldürmek. Evet, bülbülü eti için öldürmek bu dizelerin sahibinin işi ve bundan hiçbir zaman çekinmeyecek! Ama bazen, bir insana bırakılmış kederin ve kelimelerin kalbini düşünmekten ziyade hissetmeye

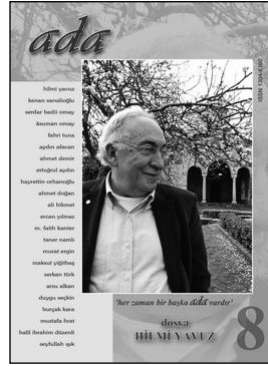

de ihtiyacımız var gibi geliyor bana. Yine de şairin tümü aynı anlama gelen "hasta, bimar ve sayrı" sözcüklerini ya da yine aynı anlama gelen "o gizli hazine" ve "kenz-i mahfi" sözlerini arka arkaya kullanması da ne oluyor demekten kendimi alamıyorum. Şiire yeni başlayanlar, bir şiirin içinde eş anlamlı sözcükleri kullanmamaya özen gösterirler; bir sözcük ekonomisi çabasındır bu! Kolay, belleğe kazanmış kurallar, en azından kötü bir şiir yazmanızı engelleyebilir! Ama bu şiirde neler oluyor, şair niçin arka arkaya aynı anlama gelen sözcükleri sıralıyor. Sadece hasta demek varken, "bimar" a ya da "sayrı" ya ne gerek var? Şair bize gene ne oyunlar ediyor? Şiir üzerine çalışanların, bazen çabucak akla geliveren çözümlerin peşinden gittiği olur. Cetveli şiirin üzerine uzun süre tutmadan, şiirden ilk bakışta alınan izlenimlerin ardı sıra gitmek. Böyle bir yorumlama tekniği, sağlam bir çözümlemeye olanak vermez, hatta çözümleyiciyi çok zaman aldatır, yüzeysel yorumlarla akademik unvanı arasında sıkışıp kalmasına, kendini kurtarması için de büyük teorilere koşmasına neden olur. Sayfalar boyunca şiirle ilgisi olmayan alıntılar yapılır, sonra güç bela, o alıntılarla eldeki şiir, bir mecrada uzlaştırılır. Ama bazen de şiirden alınan ilk izlenimin peşinden gidilebilir, eğer bu ilk izlenim, iddialı bir çözümleme yerine küçük bir saptamaya, düşülen bir not olmaya yarayacaksa.

Öyleyse ne düşünüyorum bu şiir hakkında?

Hasta ve bimar sözcükleri Farsça, sayrı sözcüğü ise Türkçedir. "O gizli hazine" öbeği içinde, artık Türkçe hâline gelmiş "hazine" Arapçadır, ama "kenz-i mahfi" de Arapça bir deyimdir. Bu dizeleri okuyan biri, hazineyi, hastayı garipsemez belki, ama "bimarı", "sayrıyı" ya da "kenz-i mahfi"yi yadırgayabilir. Tüm bu ilişkiler dilin kendine has gelişiminde, kültürle at başı giden ayıklanma sürecinde yatıyor. Ama bu yorum, Yavuz'un yaptığı işi hafife almak olur bence. Yavuz, bir Genç Kalemler yazarı edasıyla, dilde nelerin ayıklanması ve nelerin alikonulması gerektiği hakkında bir şiir yazmış değil. Yavuz, dilde hasta, bimar ve sayrı olarak verili sözcüklerin ortak bir duruma, bir hâle işaret ettiğini dile getiriyor. Başka deyişle Yavuz, "kelimelerin kalbi" deyişiyle bir şair-mutasavvıf örneği sergiliyor ve her şeyin bir "aslı" olduğunu, bize "ses" ve "görüntü" kılığında verilmiş olan kelimelerin bir başka düzlemde asıl varlıkları olduğunu ima ediyor. Bu doğru bir yorum olabilir mi? Şiirin öteki bölümlerindeki keşfetmek, yolculuğa çıkmak, varlık "şar"ına girmek, ateşe yaklaşmak öbeği ve tüm bu öbeği birbirine bağlayan İbn Arabi bağlamı, belki de şiirin üzerinde gezdirilen cetveli bu yola sürüklüyor. Zaten şair de "o yolculuk ki benim kalbim... kalbim, / böyle diyor" demiyor mu? Belki de yolculuk, kelimelerin kalbine, suret şeklinde verilmemiş hâllerine doğrudur. İşte bunlar ilk izlenimler, sağlam bir mihenk taşına vurulmamış ham yorumlar. Siz siz olun, cetveli şiirin üzerinde yine de uzun tutun.

Hilmi Yavuz'un *Ceviz Sandıktaki Anılar* adlı bir kitabı vardır. Baştan aşağı mecazlarla örülü bir şairin bir anı kitabına böyle bir mecazi başlık koyması elbette doğal. Ceviz sandıklar, içlerine türlü öte berinin konduğu sağlam şeylerdir; tıpkı görsel olarak cevize benzeyen beyin gibi. Bellek de yaşantı izlerini, zihinsel öte beriyi toplar içinde. Hilmi Yavuz'un şiirlerinde, düz

yazılarında da anıların ne kadar geniş yer tuttuğunu biliyoruz. Ama "Hoca"sı Behçet Necatigil'in mecazi değil, gerçekten bir cevaz sandığı olmalı ki, Hilmi Yavuz'un Kabataş Erkek Lisesi'nde edebiyattan "On" (Pekiye) aldığı 1954 yılından kalma bir sınav kâğıdını bile saklamış. *Ada* işte bu soru cevapları ele geçirmiş ve yayımlamış; böylece Hilmi Yavuz'un genç yaşlardaki edebiyat bilgisini de sınama imkânı bulabiliyoruz. Sorular şunlar: 1. "Genç Kalemler'deki 'Yeni Lisan' hareketini hazırlayan sosyal ve edebî sebepten, bu hareketin neticelerini açıklayınız" (Güzel, ama zor bir soru!). 2. Mehmet Âkif'in a) Konuları, b) Dili, c) San'at anlayışı hakkında bildikleriniz (Klasik bir soru!). 3) Ahmet Haşim'in a) Konuları, b) Dili, c) San'at anlayışı hakkında bildikleriniz (Bu, bir liseli-şair için kurtarma sorusu gibi görünüyor!). Cevap bölümüne geçmeden önce Necatigil'in lise öğrencilerini neredeyse bir doktora yeterlilik sınavıyla sınadığını söylemekte yarar var. Genç Hilmi Yavuz tüm bu soruları muntazaman yanıtlıyor; ama asıl ilginç olan, olgun Hilmi Yavuz'un Haşim konusunda lise yıllarında olduğundan çok farklı düşünmesi. Bu konuda hiç de tutarlı değil Yavuz. Haşim konusunda lise yıllarındaki görüşlerini terketmiş çünkü! Haşim'in doğada gördüğü her şeyi kendi iç dünyasının bulanık prizmasından gördüğünü ve kendi anlayışına uygun bir şekilde deforme ettiğini söylüyor. Üstelik şair, tüm bunların Haşim'i bir sembolizme götürdüğünü de ekliyor. Ama şimdi öyle mi? Olgun Hilmi Yavuz'a göre Haşim, dünyayı 'tamamlanmış' olarak görür ve onu değiştirmek ya da ona ekleme yapmak yerine onu süsler. Yavuz derslerde sık sık, şairin "Göl Saatleri" mukaddimesini örnek gösterir: "Seyreyledim eşkâl-i hayâtı / Ben havz-ı hayâlin sularında / Bir aks-i mülevvendir onun'çün / Arzın bana ahcâr ü nebâti". Daha açık ifade etmek gerekirse Haşim, doğayı bir sembolist gibi değil bir empresyonist gibi görür ya da edindiği izlenimleri bir ressam gibi değil, bir nakkaş gibi işler.

Sahih Şiirler nasıl devam edecek? İbn Arabi ve tasavvufi mecazlarla mı örülü olacak yoksa mecrâ mı değiştirecek? Yavuz aynı anlama gelen farklı sözcükleri kullanmayı sürdürecektir mi? "Kelimelerin kalbi"ne nasıl gidilecek? Genç Hilmi Yavuz mu haklı, olgun Hilmi Yavuz mu? Haşim sembolist mi, empresyonist mi, yoksa süslemeci bir nakkaş mı? *Ada* bu sorulara yanıt vermiyor; ama modern Türk şiirine hem estetik hem de kuramsal katkılarından dolayı Hilmi Yavuz'u büyük bir incelleme yapıyor.

<alphan@bilkent.edu.tr>

Bölümümüz Öğrencilerinden Hatice Kocabay'a Öykü Ödülü

Bölümümüz yüksek lisans hazırlık sınıfı öğrencilerinden Hatice Kocabay, Başkent Üniversitesi'nin düzenlediği üniversiteler arası öykü yarışmasında ikinci oldu. Konya-Karapınar doğumlu olan Kocabay, ilk öğrenimini doğduğu şehirde, orta ve lise öğrenimini de Konya-Ereğli Anadolu Lisesi'nde tamamladı; Boğaziçi Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden 2006'da mezun oldu. Daha önce Balıkesir Üniversitesi'nin düzenlediği üniversiteler arası öykü yarışmalarında başarı ve birincilik ödüllerine layık görüldü. Seçici kurulunda yazar İnci Aral, Nazlı Eray, Cemil Kavukçu, eleştirmen Doğan Hızlan ve Başkent Üniversitesi öğretim üyelerinden Doç. Dr. Yakup Çelik, Doç. Dr. Ayşenur İslam, Dr. Tülay Kuzu ve Dr. Nermin Yazıcı'nın bulunduğu, Türkiye'deki bütün lisans, yüksek lisans ve doktora öğrencilerinin katılımına açık olan, Başkent Üniversitesi'nin düzenlediği öykü yarışmasında ise ikincilik derecesi alan öğrencimiz Hatice Kocabay'ı Bilkent Türk Edebiyatı Merkezi olarak kutlar, başarılarının devamını dileriz.

Bahçeler Çözüldü

Sevim Kebeli

Türk Edebiyatı Bölümü doktora öğrencilerinden Alphan Akgül'ün şiir kitabı *Bahçeler Çözüldü*, Aşına Kitaplar'dan özenli bir baskıyla çıktı. 2000 yılında Yaşar Nabi Nayır Gençlik Şiir Ödülü'nü alan Akgül, bu ilk şiir kitabıyla okuyucusuyla buluştu.

Şiir üzerine çalışmalar yapan, özellikle modern şiirin gelenekle ilişkisini inceleyen Akgül'ün şiirleri de edebiyat üzerine düşünen bir araştırmacının birikiminden izler taşıyor. "mış gibiler", "abdallar", "rüyâlar" ve "çiçekler" adında dört bölümden oluşan kitabın özellikle birinci bölümü "mış gibiler" klasik edebiyatla kurulan metinlerarası ilişkiler açısından ilgi çekici. Bu bölümde "abdâl, âh, leylâ" gibi klasik Osmanlı edebiyatında önemli yeri olan mazmunlar, "mış gibi" ifadesi ile nitelendirilerek sanki klasik edebiyatın artık geçmişte kaldığı ve bu edebiyatla ilişki kuran metinlerin de onlara benzer"miş" gibi olmanın ötesine geçemediği vurgulanıyor. "mış gibi despot" şiirinde;

rüyâlar mış gibi ne yeri var ne yurdu
ne zaman sorsa kalbine boş duvar
beyitler içre geçerken o kızıl ordu
artık birer birer sökülme için var... (16)

dizeleriyle Akgül, Osmanlı edebiyatının hayal dünyasının modern okuyucu için "boş bir duvar" gibi, bir şey ifade etmediğini, anlamını yitirdiğini belirtiyor. Artık eski edebiyat, modern dünyada akademisyenlerin inceleme nesnesi olarak var olabilmektedir; ancak bu varoluş bir sürekliliği değil, aksine yaşamın dışına itilmiş bir alanı imlemektedir. Ardından imgesi kalan, sahaflarda unutulmuş divanlar için yazılmış "mış gibi divân ya da 'after image'" şiirinde bu izlenim belirginleşir:

bir âlem-i mânâ örterek sayfasını
nasıl duyardım yeniden solmak üzere
sözlerin kemendi tutar yasını
açar mış gibi üstünü sonra benimle... (26)

Artık kendi içinde bütünlüklü bir anlam dünyası olan eski şiir kaybolurken modern şiir, onu tekrar üretmekte, dönüştürmekte, kapanmakta olan kapılarını açar"mış" gibi yapmaktadır. Ancak bu çaba, "bahçe" metaforu ile betimlenen Divan şiirinin klasik estetiğini ve uyumunu geri getirmez. Akgül'ün şiirinde metinlerarası ilişkiler yoluyla geçmişle eleştirel bir diyalog kurulur, yani "bahçeler çözülür".

Kitabın "abdallar" bölümünde modern dünyada tasavvufun, rindliğin bir simgesi olan abdalın yeri sorgulanırken "çiçekler" bölümünde bellek, hatırlama, yazmak gibi konular irdelenmiş. Akgül'ün şiiri, Divan şiirini tekrar üretiyor"muş" gibi bir edayla Divan şiirinin geçmişte kaldığını vurgulayan bir ironiyi barındırır. Belki de bu yönüyle Akgül, geleneğe farklı açılımlar getiren şairlerden ayrılır. Akgül, yetkin bir şekilde gelenekten yararlınsa da aslında geleneğin geçmişte kaldığını ve şimdi yazılan eserlerin her ne kadar geçmişe yönelse de farklı bir üretim olduğunun altını çizer. Bu yönleriyle Akgül'ün kitabı, eski edebiyattan yararlanmayı bir süreklilik olarak yorumlayan şairlerden farklı bir mecrada gelişir. Akgül, süreklilik yerine gelenekten kopuşa dikkat çeker ve bu yönüyle de meseleye farklı bir boyut kazandırır.

<sevimk@bilkent.edu.tr>